

EGY 'VÉRTELEN VÉRTANÚ' Pétery József váci püspök emlékére

„A szeretet nem gyengeség és félnkség, hanem erő és áldozat, nem gyámoltalanság és egyoldalúság, hanem hősiesség önfeláldozásig felérő tettekkészség (...). A keresztény szeretet bámulatba ejtő erőfeszítéseket és áldozatokat mutat fel ma is.”¹ Amikor Pétery József váci püspök ezt az elmélkedést 1943-ban a nagyböjti misén a váci híveknek elmondta, nem is tudta, hogy későbbi önmagáról, a saját életéről beszélt, mivel közel 15 éves fogság után 1967. november 25-én halt meg 77 évesen Hejccén.

Dr. Pétery József váci püspök neve a Váci Egyházmegyén kívül alig ismert, sőt egyházmegyéjében is csak a tájékozottabbak ismerik annak ellenére, hogy emberi helytállása és a kommunizmus alatt elszenvedett megpróbáltatásainak viselése révén olyan példát adott és adhat nekünk ma is, mely szélesebb közönség érdeklődésére is számot tarthatna.

1942-ben lett a Váci Egyházmegye püspöke, mely Magyarország legnagyobb területű egyházmegyéje volt, több mint 1 millió katolikus hívővel.² Nagy reményekkel kezdett neki egyházmegyéjének kormányzásához. „Méltatlanságom és gyengeségem élénk tudatában, de a Gondviselés segítségével határtalanul bízva kezembe veszem édes hazánk szívében, a nagy magyar alföldön Krisztus hadseregének irányítását.”³ Azonban a háború után sem adatott neki túl sok békés év, mivel Magyarország 1945-től már a Szovjetunió érdekszférájába tartozott, minek következtében az egyházkormányzat — mint mindenütt — nehéz helyzetbe került. A kommunista vezetés a püspöki kart és a papokat is támadta, a pár éve kinevezett esztergomi prímást, Mindszenty Józsefet pedig 1948-ban koncepciós per által életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték. Miután Pétery politikája Mindszenty vonalát követte, és mellette teljes hittel kiállt, elkerülhetetlen volt, hogy a rendszer ne kezdje ki az ő személyét is.

Pétery püspök kitartóan küzdött az egyház folyamatos leépítése ellen, és ahol csak tudott, próbált segítséget nyújtani. A szerzeteseket is áldozatosan segítette, amikor 1950. június 9-ről 10-re virradó éjszaka a hatalom a Magyarországon élő szerzetesközösségek legtöbbjét áttelepítette az ország belsejében lévő egyházi épületekbe, kolostorokba. A váci püspöki palotában Pétery mintegy 230 kitelepítettnek adott menedéket.⁴ Egy Notre Dame (Miaaszonyunk) rendi nővér, Szűcs Gerárda naplójában olvashatjuk: „Számunkra itt, ebben a

zsúfoltságban az ő szerető mosolya jelenti az ott-hont és a békességet.” (Június 18.)⁵ Pálos Antal jezsuita szerzetes így emlékezett meg róla: „A főpásztorok közül külön ki kell emelni Pétery József váci püspök magatartását, aki személyes megjelenésével, nem csekély anyagi segítséggel bátorította a székváros közelében lévő táborokat (Vác, Máriabesnyő, Fót stb.).”⁶

Pétery a hatalom nyomásának nem engedve a békepapsággal szemben foglalt állást, és miután több papját is elmarasztalta amiatt, hogy elmentek egy békepapi gyűlésre, a kormány két alkalommal tartott házkutatást a püspökségen. „Atyánkat kiharancsolták az ágyból, a szobát össze-vissza dobálták. Keresztjéből kitorrték az ereklyét, s a hamutartóban csikket nyomtak rá.”⁷ Ezt követően a kormány sajtóhadjáratot indított, így több lapban is személyét becsmérlő és lejárató cikkek jelentek meg róla. Pétery ezután is többször élesen fogalmazott a rendszer ellen, és a kormány szemében komoly ellenségnek számított. Úgye folyamatosan napirendi pont volt, Grósz József koncepciós perében is felmerült félreállítása.⁸ Grósz őrizetbe vétele után, 1951. május 19-től Péteryt lehallgatták és megfigyelték,⁹ 1951. június 23-án pedig az ÁVH emberei megszállták a váci püspöki palotát. A megfélemlített püspöki kar július 21-én a parlamentben felesküdt a magyar alkotmányra. A váci püspök ezek után figyelte arra, hogy minden további lépést ellenezzen, mely azt a benyomást keltheti, hogy a püspöki kar az új hatalmat támogatja. Ennek következtében Pétery Józsefet 1953. január 2-án házi őrizetbe helyezték a váci püspöki palotában, mivel hiába voltak a püspöki konferenciák bizalmasak és jegyzőkönyv nélküliek, a tapasztalat azt mutatja, hogy többször már aznap tudta az Állami Egyházügyi Hivatal az ülésen elmondottakat. A hivatalos indok az volt, hogy részt vett egy összeesküvésben, ami miatt tíz papját letartóztatták. Valójában ez egy folyamat következménye volt, amely a békepapi mozgalommal szembeni magtartásával kezdődött, a püspöki konferencián való kiállításával folytatódott, az utolsó csepp a pohárban pedig az volt, hogy három békepapnak nem volt hajlandó apáti címet adományozni.¹⁰ Miután megfosztották az egyházmegye kormányzásától, Kovács Vince vette át a helyét, mint általános püspöki helynök, aki az ÁEH nyomására, 1953. február 26-án végül kinevezte a három szóban forgó papot, Csömöz Gáspár provikárius irodaigazgatót c. tereskei apáttá, Kis Pál kalocsai irodaigazgatót c. túrpásztói apáttá, Mihácz József pesterzsébeti adminisztrátort c. becskei apáttá.¹¹

Pétery ellen nem találtak olyan vádat, amivel a bíróság el tudta volna ítélni, ezért házi őrizetbe vetették, ami azonban kifejezetten durva volt. Feldúltak nála mindent, szobájában éjjel-nappal mellette voltak az ávosok, nem érintkezhetett senkivel, nem hagyhatta el az épületet, nem misézhetett, nem breviáriumozhatott, rózsafüzérét is elvették, szinte semmivel sem foglalkozhatott, és esténként csak későn engedték lefeküdni. Czapik Gyula egri érsek többször közbenjárt érte, és a kormány végül úgy rendelte, hogy hajlandóak Hejcére internálni. 1953. április 6-án, húsvét hétfőn, Péteryt Hejcére internálták, a volt kassai püspöki nyaralóba. A következő években elhurcolását a püspöki kar többször számon kérte a hatalomtól. 1956. június 9-én Kalocsán, nemzetközi sajtótájékoztatóra került sor, ahol Grösz József kalocsai érsek megemlégtette Mindszenty József, Pétery József, valamint Kisberk Imre székesfehérvári püspök visszahelyezésének szükségességét, de ezt az MTI tudósítója kihúzta a közleményből.

A forradalom alatt Pétery kis időre újra szabad lett. Vácon csakúgy, mint a legtöbb vidéki nagyvárosban, pár napos csúszással vette kezdetét a forradalom, így Vác október 25-én kezdett mozgolódni. „Most már lázong a történelmi város. A gyárakban nem dolgoznak (...) a nép felszabadult ereje ledönti a szovjet emlékművet.”¹² Másnap megalkult az új forradalmi tanács, s az újonnan megválasztott Kristóf Bélával¹³ az élen, a Szent István szobornál nagygyűlést rendeztek, majd a 300 fős tömeg még 100 további emberrel a püspöki palota elé ment, és Pétery püspök visszatérését követelték.¹⁴ 1956. október 29-én a váci nagygyűlés egyik pontja már hivatalosan is követelte Pétery kiszabadítását. „Mindszenty József hercegprímást és Pétery József püspököt azonnal engedjék szabadon, hogy elfoglalhassák az őket megillető hercegprímási, illetőleg püspöki széket.”¹⁵ Kristóf Béla, a gyűlés elnöke végig a szíven viselte a fogságban lévő püspök ügyét, és rengeteget segített, hogy sikerüljön megszervezni Mindszenty József Felsőpetényből és Pétery József Hejcérről való elhozatalát.¹⁶

Mindszenty József hercegprímás október 31-én Vácon is áthaladt, ahol a székesegyház előtt azt mondta: „Hozzák haza a püspöküket”, majd áldást adott és elindult Budapestre.¹⁷ A prímás távozása után a váci vezetőség szinte azonnal intézkedni kezdett, és egy szervezett, közel 20 fős mentőakcióval hazahozták Péteryt Hejcérről.¹⁸

A hazatérő püspököt a székesegyház előtti téren fogadták,¹⁹ ahol a metsző hideg ellenére rövid idő alatt hatalmas tömeg gyűlt egybe. A virággal felszórt út két oldalán katonák, nemzetőrök és vasutasok álltak díszőrséget. A főpapi segédlettel megérkező püspököt kalaplevéve üdvözölte a nép, s a nagytemplom oszlopai között dr. Ko-

vács Vince segédpüspök, majd Kristóf Béla polgármester köszöntötte a hazatérő főpásztort. Egy kislány köszöntőversikéje után Kapitány Zoltán MÁV állomásfőnök üdvözölte a város dolgozói és különösen a vasutasok nevében a püspök atyát, kinek tiszteletére 3–400 vasúti dolgozót toboroztatott össze egyenruhában, hogy díszsorfalat álljanak.²⁰ Ezen kívül volt üdvözlés a Járási Forradalmi Bizottság részéről, és további köszöntések is. A szívélyes fogadtatás után Pétery József püspök atya meghatottan szólalt meg: „Kedves Híveim! Ma reggel öt órakor indultunk el gépkocsival, azóta úton vagyunk. Hosszú út volt nagyon, de hajtott a szeretet az otthoniak iránt. Lelkileg a Hernád partján is veletek voltam. Imáimba foglaltalak benneteket, gondolataim otthon jártak híveim között. Imáimban az első volt, hogy a jó Isten oltalmazza meg édes hazánkat. Hála a Gondviselésnek, hogy a sok hős véráldozata nem volt hiábavaló, hogy Hazánk szent ügye jó útra indult. Köszönetet mondok hátaltel szívvel a város lakosságának, a magyar honvédségnek, hogy nagy áldozatok árán és sok veszelő közepette olyan messziről is hazahoztak engem szeretteim közé. Áldjon meg benneteket a jó Isten és a Boldogságos Szűzanya.”²¹

Pár nappal később Pétery a forradalom bukását némán vette tudomásul. Miután az egészségi állapota meggyengült, 1957 januárjában a budapesti Széher úti kórházba szállították. Már nem is tiltakozott, mikor közölték vele, hogy vissza kell térnie Hejcére. Hejcen csatlakozott hozzá még Badalik Bertalan veszprémi püspök 1957-ben. Annak ellenére, hogy sokan felszóllaltak értük, köztük — az azóta Szent — XXIII. János pápa is,²² hejcei éveit nyugodtan és csöndesen töltötte egészen 1967. november 25-ei haláláig.

Többször említette, hogy ő az egyház érdekei miatt van büntetve, és ezt ő úgy veszi, mint az egyházért való szenvedést.²³ Félelem nélkül nézett szembe a kor nehézségeivel, sok áldozatot hozott a hitéért és az egyházért. Nem hunyászkodott meg, még a legsötétebb órákban sem. Bátran kijelenthetjük, hogy Pétery József áldozatával, alázatával és szeretetével a magyar egyháztörténelem egyik méltatlanul elfeledett ‘vértelen vértanúja’.

FÖLDVÁRY GERGELY

¹Dr. Pétery József: *Nagyböjti főpásztori szózata híveihez a Szeretetről*. Különlenyomat a Váci Egyházmegye Hivatalos Közleményeiből, Vác, 1943, 23.

²Lénár Andor: *Az út Hejcére. Pétery József váci püspök (1890–1967) életútja és meghurcoltatása a kommunista diktatúrában*. In Strausz Péter – Zachar Péter Krisztián (szerk.): *Egyén és nemzet Európa történelmében*. Heraldika Kiadó, Budapest, 2009, 89.

³Dr. Pétery József: *Búcsúszavak*. Egri Katolikus Tudósító, 1942/9. november 1.

⁴Hetényi Varga Károly: *Ferences rendház Hatvanban*. Vigilia, 2000/6. 446.

⁵Úrnapi körmenet teherautón vagy a szent gettó. (Közreadja Kálmán Peregrin.) Vigilia, 2007/11. 869.

⁶Pálos Antal SJ: „Viharon át”. *Jezsuiták a szétszórásban*. Budapest, 1992, 48.

⁷Úrnapi körmenet teherautón vagy a szent gettó, i. m. 870.

⁸Felmerül a kérdés: „legyen-e Grósz, Shvoy és Pétery vádlott a perben”. Történelmi Hivatal V-105752/1. Grósz József és társai. 35–40. Szabó Csaba (szerk.): *A Grósz-per előkészítése 1951*. Osiris – Budapest Főváros Levéltára, Budapest, 2001, 106.

⁹„Grósz őrizetbe vétele után, május hó 19-én megkezdjük Hamvas, Shvoy és Pétery püspökök konspirált figyelését lakóhelyeiken.” Történelmi Hivatal V-105752/1. Grósz József és társai. 52–55. Szabó Csaba (szerk.): i. m. 120.

¹⁰„Engem is azért hoztak ide, mert nem akartam három személynek apáti címet adni.” Kovács Ferenc rendőr főhadnagy beszélgetése 1958-ban Hejccén Pétery Józseffel. ÁBTL O-12547/5. sz. d. 264–266. Jelentés, Budapest, 1958. szeptember 26. Soós Viktor Attila: *Badalik Bertalan O. P. életútja*. Domonkos Szemle, 2005/1. 79.

¹¹K 1952/IV. (febr. 26.) 12/570. Kézirat – Dr. Varga Lajos váci segédpüspök közlése.

¹²Új Váci Napló, 1956/1. október 31. 2.

¹³Végh Ferenc: *Őszinte sorok Kristóf Béláról*. Új Váci Napló, 1956/7. november 15. 1.

¹⁴ÁBTL 3.1.5. O-18635/1. 118.

¹⁵VÁC '56. Vác 1956-ban és a megtorlás időszakában. Forrásgyűjtemény. I–II. Vác, 2006, I. 218.

¹⁶VÁC '56. I. i. m. 66.

¹⁷Petróci Sándor: *Emlékek Pétery József püspökről*. Szent István Társulat, Budapest, 1997, 220.

¹⁸Hornják Máté János: *Egy katonai akció Pétery József váci püspök kiszabadításáért*. Egyháztörténelmi Szemle, 2011/3. 63–67.

¹⁹ÁBTL 3.1.2. M-20887/1. 29–31.

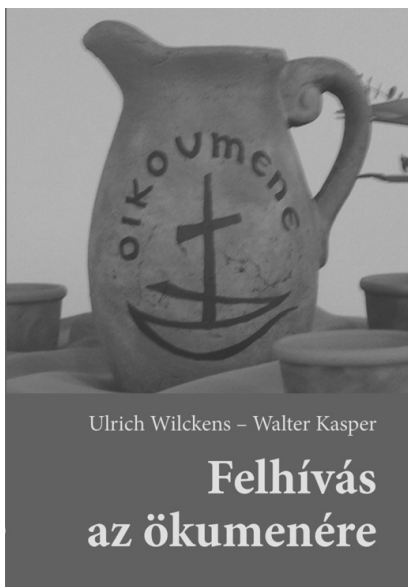
²⁰1957. augusztus 10. Pest Megyei Rendőr-főkapitányság határozata Kapitány Ferenc előzetes letartóztatásáról. ÁBTL 3.1.9. Vizsgálati dossziék, V-145405. 50.; VÁC '56. II. i. m. 745–746.

²¹Czollner László: *Virágerdős volt Pétery püspök útja a Hernádtól a Dunáig*. Új Váci Napló, 1956/3. november 3. 1.

²²A pápa aggodalma a Magyar egyházért. Katolikus Szemle (Róma), 1959/2. 81–82.

²³ÁBTL O-12547/5. sz. d. 229–233. Jelentés, Budapest, 1957. augusztus 17. Soós Viktor Attila: i. m. 70–71.

A VIGILIA KIADÓ AJÁNLATA

ULRICH WILCKENS – WALTER KASPER
Felhívás az ökumenére

„Az Evangélium az igazi keresztény hit középpontja. Isten azt akarja, hogy az összes keresztény ismerje el Urának Jézus Krisztust, az ő egyszülött Fiát, akit értünk keresztre feszítettek, és aki feltámadott. Akarja, hogy mindannyian az egyetlen Isten Lelkének, a Szentléleknek erejéből éljünk. Közösséget alkotott, az egyetlen egyházat, amelynek azért kell katolikusnak lennie, mert evangélikus, azaz evangéliumi. (...) Felhívásunk az ökumenére erre akar ráébreszteni.”

A reformáció jubileumi évében Walter Kasper bíboros és Ulrich Wilckens ny. lutheránus püspök ezekkel a szavakkal hív meg mindnyájunkat a belső megújulásra. „Négykezes” könyvük katolikus és evangélikus megvilágításban sorra veszi a legfontosabb témákat, amelyek az ökumenikus párbeszéd során fölvetődnek.

Ára: 2.400 Ft

Megvásárolható vagy megrendelhető a Vigilia Kiadóhivatalban és a honlapunkon:

1052 Budapest, Piarista köz 1. IV. em. 420.

Telefon: 36-1-317-7246; 36-1-486-4443; Fax: 36-1-486-4444;

E-mail: vigilia@vigilia.hu; Honlap: www.vigilia.hu